

Πολυδιάστατη κρίση στην κοινωνία, κρίση και στην τέχνη; Για ποιους;

Κ. Ρόκος, Γλύπτης, Ομότιμος Καθηγητής Σ.Α.Ε.Τ. - Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Περίληψη

Μέσα σε μια πολυδιάστατη κρίση στην κοινωνία του καιρού μας, η Τέχνη εξακολουθεί να λειτουργεί ως ντοκουμέντο μιας εποχής, όπου καταγραφεί και μεταφορέας μηνυμάτων, προς τους μελλοντικούς μελετητές, μιας ιδιόμορφης περιόδου ζωής είναι, απ' τη μια μεριά ο επιμένων δημιουργός, και απ' την άλλη εκείνοι οι οποίοι πονηρά, υποστηρίζουν την "κρίση" και στην "τέχνη" αξιοποιώντας την ως ευκαιρία εύκολης κερδοσκοπικής συναλλαγής, με κάποιον εραστή της Τέχνης (φιλότεχνο) ή τον ίδιο τον δημιουργό, που αγωνίζεται να επιβιώσει.

Έχουμε έτσι μια συνειδητή εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, με μοναδικό σκοπό, την αύξηση του επενδυτικού κεφαλαίου του έξυπνου "επενδυτή", την αυτοπροβολή και/ή την καταξίωσή του στο χώρο του πολιτισμού χωρίς οποιουδήποτε τύπου αναστολές, υποστηρίζοντας, ότι η τέχνη είναι προνόμιο, για τους λίγους.

Όσο για το δημιουργό αρκεί γι' αυτόν το γνωστό παραμύθι, "ο δημιουργός πρέπει να γνωρίζει, ότι η αξία της προσφοράς του στον πολιτισμό του τόπου μας, είναι μεγαλύτερη απ' την αξία του χρήματος".

Στην ερώτηση στον "φιλότεχνο επενδυτή" αν ο καλλιτέχνης μπορεί να ζήσει "με αέρα κοπανιστό", υπενθυμίζει ότι είναι γενικά απαράδεκτο "οι καλλιτέχνες να πεθαίνουν στην ψάθα".

Φαίνεται, ότι αυτή την μνημονιακή λογική, εφαρμόζει εδώ και πολλές δεκαετίες το Υπουργείο Πολιτισμού μας. Βέβαια υπάρχουν και εξαιρέσεις, όταν πρόκειται για "ημέτερους", ή για παντός καιρού καλλιτέχνες. Γι' αυτούς δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα όταν οι επιχορηγήσεις πέφτουν με το "για την Ελλάδα ρε γαμώτο" ... ενώ ταυτόχρονα, το Υπουργείο Πολιτισμού καταργεί την μέχρι τώρα κάρτα ελεύθερης εισόδου στα μουσεία, πινακοθήκες, αρχαιολογικούς χώρους για τους δημιουργούς, που αν δεν υπήρχαν, δεν θα υπήρχαν αυτονοήτως και οι χώροι αυτοί. Ούτε βέβαια θα υπήρχε το Υπουργείο Πολιτισμού. Αλλά μήπως υπάρχει σήμερα; Κι ακόμα κι αν υπήρχε, θα ήξερε ότι στην Ελλάδα του 2013 υπάρχουν 5000 καλλιτέχνες (άνθρωποι) μέλη του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (Ε.Ε.Τ.Ε.), ανασφάλιστοι, ή όταν συνταξιοδοτείται ένας δημιουργός, είναι ηλίθιο να του απαγορεύει η ανιστόρητη εξουσία να παράγει έργο, λες κι έχει αυτή τη δύναμη!

Οι τέτοιου είδους συμπεριφορές αποκαλύπτουν καθαρά, το πνευματικό επίπεδο όλων αυτών οι οποίοι μιλούν για πολιτισμό και για ανάπτυξη, χωρίς να καταλαβαίνουν ότι τους βλέπουμε κι εμείς και οι πριν και οι μετά, να συνεργούν ανεύθυνα, και σ' αυτό το πεδίο, στην γιγάντωση και αναπαραγωγή της πολυδιάστατης κρίσης.

Κοινωνία, Κρίση και Τέχνη

Πριν πολλά χρόνια, άκουσα από έναν σοφό γέροντα μια φράση, πού μ' αυτή μου άρεσε να κλείνω τις ομιλίες μου, όταν με καλούσαν να πω κάτι. Σήμερα θα ήθελα να ξεκινήσω με την ίδια. «Σχηματιζόμαστε και διαμορφωνόμαστε απ' αυτό πού αγαπάμε». Είναι ο καθρέφτης μας, είναι ο προδότης του εαυτού μας, είναι κάτι πού δεν κρύβεται μ' όσα στολίδια κι αν του βάλουμε. Και οι πράξεις μας ανάλογες.

Είναι αυτό πού εκπέμπουμε αναζητώντας τους ομοίους μας. Και τους βρίσκουμε .

Όμως πόσοι νιώθουμε ότι ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ;

Ποιος είναι ο ρόλος της Τέχνης στην εποχή μας όπου κυριάρχησαν τα άχρωμα και άγευστα μυαλά;

Εδώ, η λέξη ΤΕΧΝΗ δεν υπήρχε στις 150 περίπου σελίδες του προς ψήφιση στη Βουλή, Κυβερνητικού Σχεδίου Νόμου, για την Αναδιοργάνωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, παρά μόνο για να υποδηλωθεί η εκτόπιση τής καλλιτεχνικής διδασκαλίας. Μάταια θα ψάξει κανείς να βρει, στους εκπαιδευτικούς σκοπούς τού Σχολείου, οποιαδήποτε αναφορά σε Καλλιτεχνική Καλλιέργεια και Αισθητική Αγωγή. Μα είναι αυτονόητη η παρουσία της ΤΕΧΝΗΣ κάποιου θα υποστηρίξουν, που συχνά – πυκνά χρησιμοποιούν την λέξη «αισθητική».

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ! Να μια απ' τις κατακαημένες λέξεις, που όλοι κατανοούν και συμφωνούν, αλλά και που ο καθένας, την δικιά του αισθητική θέλει να επιβάλει στους άλλους, σαν την μόνη θεόπνευστη...

Όσο κι αν ψάξουμε δεν θα βρούμε, ούτε έναν Έλληνα, που είτε κρυφά, είτε φανερά κάπου μέσα στην Τέχνη, διοχετεύει τα εσώψυχα του, ή τα διοχέτευε.

Γι αυτό ακούς, απερίσκεπτα, να καλοτυχίζουν τους καλλιτέχνες, ότι ασκούν το χόμπι τους σ' όλη τους τη ζωή. Αραγε πόσοι να είναι αυτοί που ξέρουν ότι η Τέχνη, δεν είναι χόμπι, αλλά το πρωτογενές συστατικό του Πολιτισμού που χωρίς αυτό, καμιά ανάπτυξη δεν ολοκληρώνεται; Πέρα απ' αυτό, ότι είναι και επάγγελμα, μ' ατέλειωτες ώρες καθημερινής δουλειάς, με τον πιο σκληρό εργοδότη, την συνείδηση;

Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται με το χάρισμα ή την ατυχία της ανάλυσης. Πιάνουν ένα θέμα και το κάνουν με τα κρεμμυδάκια αναζητώντας την ουσία. Δεν ξέρω κατά πόσον, όταν τα καταφέρνουν να φτάσουν στην ουσία, αν εκείνη διατηρεί ακόμα το άρωμά της! Αυτό το ξαφνικό και απερίγραπτο άρωμα του πρώτου αγγίγματος. Αραγε τι μετράει περισσότερο μέσα μας, η διαπίστωση της αιτίας, ή η αρχική συγκίνηση; Μπορεί όμως να είναι και η συγκίνηση, απ' την πορεία προς την ουσία.

Δεν θέλω να μπαίνω σε ξένα χωράφια γιατί, αφενός, δεν ξέρω τον τρόπο και αφετέρου, δεν έχω το ταλέντο του «αναλύειν». Ίσως από φόβο μη χάσω την γοητευτική παρόρμηση και μαζί της, την απερίγραπτη μυρουδιά της ποθητής ουσίας, έτσι όπως διασχίζω μ' όλο και μεγαλύτερα βήματα τη ζωή μου. Και μάλιστα σε μια εποχή, που χαρακτηριστικό της γνώρισμα, απ' τη μια μεριά έχει την υποκρισία, που -ίσως και άθελα μας- αρκετές φορές την τροφοδοτούμε με την ανοχή μας προκειμένου να έχουμε το κεφάλι μας ήσυχο και απ' την άλλη, την πνευματική και υλική εξαθλίωση ευτυχώς της επιδερμίδας μας του φαινομένου μας. Εδώ και χρόνια όμως, όσον αφορά στον πολιτισμό, αυτή η επιδερμίδα δεν αλλάζει με τίποτα.

Βλέπαμε και ακούγαμε μεγάλες κουβέντες, κι όσοι δεν ήξεραν, έπαιρναν και μεγάλο καλάθι, κόντρα στη σοφή λαϊκή ρήση, περί μικρού καλάθιού. Αλλά και την άλλη σοφή ρήση, (που εύκολα ξεχνιέται, μ' ένα σωρό δικαιολογίες), ότι «τα στερνά τιμούν τα πρώτα». Όσπου φτάνει η ώρα που το κογκλάβιο των «σοφών μεγάλων αδελφών», εξαιρώντας εαυτούς, εντοπίζει πρόβλημα, σπέρνοντας και θερίζοντας διεφθαρμένους, ανάξιους, και τεμπελχανάδες πολίτες, σε μια -κατά τ' άλλα- αξιοζήλευτη χώρα, σαν την Ελλάδα. Βέβαια στη συνέχεια, ξεφύτρωσαν και Ιταλοί και Ισπανοί και Πορτογάλοι και Γάλλοι και Βέλγοι και και και...

Μόνιμος στόχος, ο ευκολόπιστος και κατατρομαγμένος Γιάννης Αγιάννης. Και να την «η κρίση στην κοινωνία», αγνοώντας ότι και η κουτσή Μαρία, γνωρίζει πια τους δράστες της κατασκευασμένης κρίσης και στη συνέχεια αυτόκλητους αναλυτές του φαινομένου και μοναδικούς σωτήρες.

Αραγε, έτσι για να περνάει η ώρα; Βεβαίως για το καλό μας, που δεν φτάνει ποτέ, για ευνόητους λόγους, αφού μας έπεισαν πρώτα, ότι είμαστε βουτηγμένοι μέχρι τ' αφτιά στην διαφθορά, και παρ' όλα αυτά κάπου κάπου θα μας αγαπάν, αν αβίαστα τους αφήσουμε ν' αρπάξουν και την παραμικρή μας ανάσα, και ν' αλωνίζουν μέσα μας και έξω μας.

Αυτή όμως η κατασκευασμένη κρίση στην κοινωνία, ακολουθείται κι από κρίση στην Τέχνη; Απλά, ένα πείραμα κάνουν.

Επιπόλαια, μπορεί να πει κανείς «βεβαίως», σκεπτόμενος ως γνώστης των πάντων. Πιθανόν, γιατί μπορεί να μην έχει ακούσει ή μάθει ποιος είναι ο ρόλος της Τέχνης στη ζωή. Ή ακόμα, να γνωρίζει και να περιμένει χαιρέκακα, βυθισμένος στις ανασφάλειες του, μάταια, και το τέλος της μοναδικής άπιαστης ανάσας μας, εγκλωβισμένης ή λεύτερης...

Ίσως και να μην έμαθε ακόμα ‘τι είναι ζωή’, επιμένοντας να υλοποιεί ασκήσεις επί χάρτου, και χρησιμοποιώντας μονάχα ένα κουμπί, να σκορπίζει τον θάνατο, επιλέγοντας, απλά, τον τρόπο.

Η Τέχνη δεν είναι κατασκευάσμα κανενός. Φτιάχτηκε με τον άνθρωπο και γεννήθηκε με το φόβο του, τη χαρά, τον πόνο και την ανάγκη. Διηγείται ιστορίες, παλεύει, ελπίζει, ονειρεύεται, πιστεύει, υπενθυμίζει, καταγράφει, ξυπνά, συμμετέχει. Είναι ο καθρέφτης κάθε εποχής, κάθε κοινωνίας, απ’ άκρη σ’ άκρη του κόσμου. Καταγράφει την κρίση ή την ακμή, ζώντας την και χρησιμοποιώντας την.

Όσο για την ποιότητα του έργου Τέχνης, αυτό είναι «άλλου παπά Ευαγγέλιο».

Σημασία έχει ότι το αεράκι της ιστορίας, λίγα αφήνει, και ονοματίζει Έργα Τέχνης, χωρίς βέβαια να περιφρονεί και την παραμικρή πληροφορία, που δίνουν τα μικρά πετραδάκια που είναι αναγκαία για να στεριώσουν οι ογκόλιθοι. Όλα μαζί αποτυπώνουν την εποχή. Ντοκουμέντα για εκείνους που έρχονται. Ντοκουμέντα, ακόμα και από περιόδους ντροπής, σαν αυτή που βιώνουμε τώρα.

Σε καμιά όμως περίπτωση όταν έχουμε κρίση στην κοινωνία, δεν έχουμε αναγκαστικά κρίση και στην Τέχνη. Αλίμονο στη ζωή, αν συνέβαινε κάτι τέτοιο.

Μεταξύ μας, και την Τέχνη έχουν βάλει στο στόχαστρο, μπλοκάροντας το σύστημα ανεφοδιασμού συναισθημάτων και ευαισθησιών, που προκαλούν ανάγκες ονείρου, ελπίδας κι αγώνα για καλύτερη ζωή. Υπάρχει υπουργείο Πολιτισμού; Ποιος είναι ο υπουργός Πολιτισμού που κατανοώντας την άθλια οικονομική κατάσταση της Ελληνικής οικογένειας, θα έχει την αρετή και την τόλμη, ν’ ανοίξει διάπλατα τις πόρτες των Μουσείων των Θεάτρων, των Μεγάλων Μουσικής χωρίς εισιτήριο;

Πού να είναι σε θέση να φανταστεί, ότι οι μισοί Έλληνες θα μπορούσαν να συντηρούν ευρήματα των ανασκαφών, πού γεμίζουν, ασυντήρητα, τις αποθήκες των Μουσείων ;

Πού να καταλαβαίνει τι πάει να πει, ότι «ο Πολιτισμός δεν έχει σύνορα αλλά όμως έχει ταυτότητα».

Αστεία πράγματα. Εδώ κατάργησαν τα «ελευθέρως» και από τους εικαστικούς, που εξαιτίας τους, υπάρχουν τα Μουσεία, και οι ίδιοι. Θα μου πείτε ότι τώρα το πήραν πίσω. Χρειάστηκαν 12 μήνες για το αυτονόητο. Στο σημείο αυτό ξανά αναρωτιέμαι αν μπορούμε να έχουμε «ολοκληρωμένη ανάπτυξη» χωρίς καλλιέργεια ψυχής και μυαλού.

Προσέξτε, σε μια «κοινωνία σε κρίση» όπως η δικιά μας δεν έχουμε πρόβλημα πρώτης ύλης γιατί, δόξα τω Θεώ, ο τόπος αυτός, ποτέ δε σταμάτησε να γεννάει καλλιτέχνες. Απόδειξη όλο και περισσότεροι νέοι βρίσκουν διέξοδο στην Τέχνη, κόντρα σ’ εκείνους που με κάθε τρόπο πασχίζουν να γελοιοποιήσουν την ανάγκη έκφρασης, με συνθήματα του τύπου «όλα είναι Τέχνη, όλοι κάνουν Τέχνη».

Να κάτι που αξίζει να ερευνηθεί, και όχι βέβαια από εκείνους, που σιγά – σιγά και μεθοδικά προετοιμάζουν, την προβατοποίησή μας.

Όχι, κρίση στην Τέχνη δεν έχουμε, πιο πολύ κρίση στο ‘γνώθι σ’ αυτόν’ έχουμε. Γνωρίζοντας «πόσα απίδια χωράει ο σάκος σου» δεν προστατεύεις μονάχα τον εαυτό σου απ’ την γελοιοποίηση τσαλαβουτώντας σε ξένα νερά, αλλά και τους γύρω σου. Αλλά πόσο εύκολο είναι να μην είσαι «ειδικός» σ’ όλα;

Ο καλλιτέχνης, πορεύεται σε δυο παράλληλους δρόμους. Στον ένα βιώνει την εξαρτώμενη καθημερινότητα του, όπως όλοι, ενώ στον άλλο, με κόπο και πόνο, την εξιστορεί, καταγράφοντας τις αιτίες, αλλά και τα όνειρα, ξαναβιώνοντας κάθε φορά, τα

χρόνια της πολυδιάστατης κρίσης, συμβάλλοντας έτσι, σε μια μελλοντική ολοκληρωμένη ανάπτυξη απαλλαγμένη από κάθε τι, «το δέθεν!»

Αλήθεια μήπως ακούσατε κάποιον που να ενδιαφέρθηκε να μάθει, αν πράγματι ο εικαστικός καλλιτέχνης, μπορεί να ζει με αέρα κοπανιστό; Εδώ που τα λέμε, και ποιος νοιάζεται για την ύπαρξη του .... αφού δεν έχει τον τρόπο, να απαιτεί ... έστω και με φωνή «βωόντος εν τη ερήμω» .... Κατά τ' άλλα ο δημιουργός, πρέπει να γνωρίζει, 'ότι η αξία της προσφοράς του στον Πολιτισμό είναι μεγαλύτερη, απ' την αξία του χρήματος' ... Ωραίος τρόπος για να χρυσώνεις το χάπι .... ανέξοδα.

Και πριν χιλιάδες χρόνια τα ίδια έλεγα, σαν ονειροπαρμένος δημιουργός, παρατηρώντας ακόμα κι εκείνους που πίστευαν ότι κινούν τα νήματα της Τέχνης. Ναι γι' αυτούς μιλάω, που αναρωτιούνται αν υπάρχει κρίση στην Τέχνη και με περίλυπο ύφος, απαντούν «δυστυχώς ναι».

Είναι οι ετερόφωτοι, που ποτέ τους δεν αγάπησαν την Τέχνη, παρά μονάχα σαν παιχνίδι αυτοπροβολής και κερδοσκοπικής διαχείρισης ενός πράγματος, που η αξία του, εξαρτάται απ' τα κέφια τού κάθε επηρμένου ιδιοκτήτη.

Π.χ.: το νέο απόκτημα του κυρίου Τάδε, είναι της τάξης του 1.000.000€. Η τέτοιου είδους κοινοποίηση, πρώτον εντυπωσιάζει, και δεύτερον προετοιμάζει τον μελλοντικό αγοραστή, του «πράγματος», ως πασίγουρη τοποθέτηση. Εκτός αν φέρει την υπογραφή διάσημου δημιουργού, που πέρασε από τα 45 κύματα, οπότε το παιχνίδι, έχει άλλο ενδιαφέρον. Εδώ έχει ρόλο η ύπαρξη της "κρίσης στην Τέχνη".

Σε περίοδο "κρίσης" ο έμπορος Τέχνης, κι όχι ο εραστής Τέχνης, παίζει το ρόλο του συμπάσχοντα, του αλληλέγγυου. Κατανοεί και υποφέρει το ίδιο μ' έναν άνεργο η συνταξιούχο και αγοράζει όσο – όσο Τέχνη .... στο πλαίσιο κίνησης αλληλεγγύης. Φυσικά, όχι ότι κι ότι.

Γνωρίζει πώς η αξία μιας υπογραφής, μπορεί να είναι και μεγαλύτερη απ' την αξία τού έργου. Αλλά μπροστά στο καλό που κάνει, τι σημασία να έχει η αξία του έργου!!

Κι ενώ συμβαίνουν αυτά, ... 5000 εικαστικοί καλλιτέχνες (μιλάω για ανθρώπους) στην Ελλάδα του 2013, είναι ακόμα ανασφάλιστοι.

Αν κάποιος απ' αυτούς, είναι και εκπαιδευτικός ... θα πληρώσουν πολύ ακριβά την αποκοτιά τους, αν τολμήσουν να πιάσουν πινέλο ή σμίλη, μετά την συνταξιοδότηση τους. Η διατήρηση και μόνον, βιβλίων Β' κατηγορίας, δίνει το δικαίωμα στο κράτος, να του αρπάξει το 75% απ' την παραμικρή του κίνηση, είτε πουλάει τέχνη είτε δεν πουλάει.

Λες και η Ελλάδα, με 2.000.000 ανέργους 4.000 αυτοκτονίες, συντάξεις πείνας με χαράτσια, με τους φόρους και τα δάνεια, δεν μπορεί ν' απαλλαγεί απ' το βίτσιο, τού ν' αγοράζει "τέχνη και ξερό ψωμί"

Επιτέλους Θεέ της Ελλάδας, απάλλαξέ μας από τα περίεργα ανθρωπάκια πού νομίζουν πώς ξέρουν περισσότερα απ' τις σοφές manάδες μας, αφού εμείς είμαστε ανίκανοι να κάνουμε κάτι άλλο, απ' το να λέμε «Σφάξε με Αγά μ ν' αγιάσω».... Για φαντάσου, επικαλέστηκα τον Θεό, για την αυτονόητη αντίδρασή μας .... Την απάντησή μου την έδωσε, ένας τοίχος των Εξαρχείων: «ΟΣΟ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ ΒΕΛΑΖΟΥΝ, ΤΟΣΟ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΟΙ ΛΥΚΟΙ ΟΥΡΛΙΑΖΟΥΝ».